

Bulgarian lavanta – uluslararası parfümeri pazarında oldukça değerli

Автор(и): доц. д-р Иван Янчев, Аграрен Университет

Дата: 01.08.2015 Брой: 8/2015

Son yıllarda lavanta, Bulgaristan'da başlıca uçucu yağ bitkisi olarak kendini kanıtlamıştır. Çiçek salkımları, parfümeri ve kozmetik endüstrisinde yaygın olarak kullanılan uçucu yağ içerir. Hoş ve özgün aroması sayesinde, insanların günlük yaşamına giderek daha fazla girmektedir.

Bulgaristan, lavantanın yetiştirilmesi için en uygun koşulları bulduğu dünyadaki yerlerden biridir. Yüksek verimliliği, yüksek yağ kalitesi ile birleşmektedir. Uluslararası parfümeri endüstrisinde, Bulgar lavantası veya Bulgar lavanta yağı olarak bilinir. Kalıcı bir plantasyon olarak özel budama gereksinimi olmaması ve ekonomik açıdan önemli hastalıklarının bulunmaması nedeniyle yüksek karlılığı sayesinde, lavanta yaşam standartlarını iyileştirmek amacıyla boş zamanlarında yetiştirmek isteyen çeşitli mesleklerden insanların dikkatini hızla çekmektedir.

Dekar başına 500-600 leva kar sağlayan yüksek ekonomik verimlilik, lavanta plantasyonları kurmanın motivasyonudur. Stratejik ürünler arasında daha önce göz ardı edilen ve dağ eteklerindeki bölgelerde ikinci plana atılan lavanta, bugün hem ovalarda hem de Dobruca'da yetiştirilmektedir. Verimli topraklar ve yüksek kaliteli Bulgar çeşitleri, lavantanın üretim potansiyelinden tam olarak yararlanmayı mümkün kılmakta ve yetiştiriciliğine yönelik önemli bir ilgi uyandırmaktadır.

Lavanta Akdeniz bitkisidir. Doğal ortamda Avrupa'nın güney kesimlerinde, Kuzey Afrika'da ve Arap Yarımadası'nın bazı bölgelerinde bulunur. Biyolojik özellikleri, çeşitli toprak ve iklim koşullarında ve 0 ila 1000 m rakımlı alanlarda yetiştirilebilmesiyle kendini gösterir.

Lavanta sıcaklığı seven ve aynı zamanda soğuğa dayanıklı bir bitkidir. Sıcığa olan yakınlığı, tomurcuklanma ve çiçeklenme evreleriyle ilişkilidir; bu dönemde güneşte 40-50 derece yüksek sıcaklıklar yağ sentezini artırırken, soğuk aylardaki dinlenme halindeyken çalılar eksi 30 dereceye kadar sıcaklıklara dayanabilir. Bu da lavantayı, Bulgaristan'ın eşsiz ikliminde yüksek verim ve yüksek kaliteye sahip benzersiz bir ürün haline getirir. Lavanta bal verici bir bitkidir ve bal arısı onun ana tozlayıcısıdır; bu da vejetatif çoğaltımı üzerinde, yani özgün Bulgar çeşitlerinden alınan çeliklerin köklendirilmesi yoluyla etkiye sahiptir. Lavantanın sunduğu fırsatlar hakkında okumuş veya bilgi almış herkes, 5, 10 veya 15 dekar gibi küçük bir lavanta plantasyonu kurmak için ne gerektiğini kendine sorar. Cevap, yaklaşık on yıl boyunca bu boyutlarda ilgili alana sahip olmaları veya kiralamaları gerektiğidir. Parseller düz veya eğimli arazide olmalı, su tutmamalı, daha koyu toprak tiplerinden olmalı ve tuzluluk, asitlik vb. gibi normal parametrelerden sapmamalıdır – bunun için bir uzmanla istişare gereklidir. Herkesin yapabileceği şey, araziye çalılardan, taşlardan, ağaçlardan ve diğer atık maddelerden temizlemek, alanı düzleştirmek ve iki kez sürmektir – ilki 20–25 cm derinliğe, ikincisi 30–35 cm derinliğe. İlk sürümden sonra, dekar başına yaklaşık 50 ve 20 kg oranında fosfor ve potasyumlu gübrelerle temel gübreleme yapılır. Dikime kadar, parseller nem içeriklerine bağlı olarak kültivatör veya diskli tırmık ile yabancı otlardan arındırılarak tutulur.

Yedi Bulgar çeşidi arasında, çoğu plantasyon plastisiteleri ve yağlarının yüksek kalitesi nedeniyle Sevastopolis, Druzhba ve Yubileyna çeşitleriyle kurulmaktadır. Dikim materyali, çeşidin özgünlüğünü ve saflığını garanti eden sertifikalı bir üretici tarafından sağlanmalıdır. Daha fazla güvence için, ilgili üreticinin ana plantasyonunu incelemek ve boyutuna ve durumuna dayanarak kapasitesini değerlendirmek isteğinizi belirtin. Bir ana çalıdan 150 adet yüksek kaliteli çelik elde edilebilir ve bir dekar plantasyon için 2000 adet köklendirilmiş çeliğe ihtiyaç vardır. Dikim materyali ticareti yapabilmek için, üretici sırasıyla 150-200 dekar alanlar için 300.000 ila 400.000 çelik üretmelidir; bu da yaklaşık 3000 adet, sadece bir yıllık sürgünlere sahip budanmış ana çalıya sahip olmanın zorunlu olduğu anlamına gelir. Bunlar orta ölçekli bireysel üreticilerin potansiyel kapasiteleridir.

Standart dikim materyali, BDS'ye (Bulgar Devlet Standardı) uygun olarak aşağıdaki gereksinimleri karşılamalıdır: toprak üstü kısmın yüksekliği 10 cm'den az olmamalı, kök sisteminin uzunluğu 8

cm'den az olmamalı, varsayımsal kök boğazının kalınlığı 4 mm'den az olmamalı ve toprak üstü kısmın dal sayısı 2'den az olmamalıdır.

Dikim materyali ticareti, her biri 50 bitkiden oluşan demetler halinde Ekim ve Kasım aylarında yapılır. Daha erken satın alınan fideler çözülmeli ve derin bir karığa gevşek şekilde yerleştirilmelidir; daha sonra bu karık toprakla örtülür ve hafifçe sıkıştırılır. Tarlaya dikim için en uygun aylar Kasım ve Aralık'tır. Dikim çoğunlukla, ormancılıkta ağaçlandırma için kullanılan "kılıç" adı verilen dikim aletleri kullanılarak elle yapılır. Bunlar, bir basma yeri ve bir sap ile donatılmış, 3/4" çapında bilenmiş borulardır. Daha büyük ve düz alanlarda, bir biber dikim makinesi kullanılabilir. Elle dikim için tarla önceden, sıra arası mesafe 140 cm olacak şekilde bir kültivatörle işaretlenir; bu, lavanta yetiştiriciliği için kabul edilen ve çoğu makine için kullanılan evrensel 70 cm sıra arası mesafenin katı olan bir mesafedir. Bu, ilk ve ikinci yıldaki çapalamanın, çalışma elemanlarını yeniden konumlandırmadan ayçiçeği ve mısır kültivatörleri ile yapılmasına olanak tanır.

Lavanta tarlalarında, plantasyonların yükseltilmiş sıra (set) haline getirilmesi ve sıraların açılması işlemlerinin yapılabilirdiği UNLM – evrensel askılı bağ makinesini kullanmak da çok uygundur. Sıra üzeri mesafe 30 cm'dir ve dekar başına 2000 bitki sağlar. Dikim derinliği çoğunlukla ilk dallanmanın başlangıcına kadardır veya bitkiler daha sık dikilmişlerse o noktaya kadar toprakla doldurulur veya toprak oturursa iki hafta sonra bu işlem yapılır. Dikim kalitesi, yaklaşan soğuk aylarla ilişkilidir; bu aylarda bir yandan donmanın önlenmesi, diğer yandan çok daha olumsuz sonuçları olan kök boğazı açılması (heaving) riskinden kaçınılması gerekmektedir. Lavanta, yeniden dikimi tolere etmeyen bir bitkidir ve belirtilen bitki sayısının sağlanmasına yönelik bakım, ilk ve kısmen ikinci yılda yapılır, çünkü daha sonraki yeniden dikimler, genç bitkilerin daha yaşlıların kökleri tarafından baskılanmasına yol açar ve ekonomik bir etkisi yoktur. Dikim materyali, satın alma anında ve ana tarlaya nakil sonrasında dinlenme halindeki bitkileri temsil eder ve bu durumda bir sonraki ilkbaharın başlangıcına kadar kalırlar. Bitkilerin uyanışı, sıcaklıkların 0'dan 2–3°C'ye yükselmesiyle gerçekleşir, ancak bu en belirgin şekilde 7–8°C'ye ulaşıldığında olur; bu da erken ilkbahar ürünleri için karakteristik bir sıcaklık aralığıdır. Lavanta sıcaklığa oldukça duyarlı bir bitkidir; sıcaklık sıfırın altına düştüğünde zorunlu dinlenmeye girer ve tersine, sıcaklıklar yükseldiğinde büyümeye devam eder. Bu olay sonbaharda, ilkbaharda ve sıklıkla kışın, olumsuz (her ne kadar küçük olsa da) sonuçlar riski olduğunda birkaç kez meydana gelebilir.

Lavanta su baskınına tolere etmez, bu nedenle alçak alanlar drene edilmelidir. Erken ilkbaharda, lavanta için ana bakım, bitkinin çok duyarlı olduğu yabancı otlardan tarlaların korunmasından oluşur.

Lavantanın gübrelenmesi ile ilgili çalışmalar, erken ilkbaharda dekar başına tek seferde 30 kg amonyum nitrat ve 50 kg üçlü süperfosfat uygulamasının bitkileri tamamen tatmin ettiğini ve dekar başına 500 ila 650 kilogram çiçek verimi garantilediğini ortaya koymuştur. Kalıcı tarladaki ilk vejetasyon döneminde bile lavanta çiçek açmaya başlar. Genç çalılar daha iyi oluşması için, çiçeklenmenin başında çiçek salkımları tırpan veya motorlu naylon ipli çim biçme makinesi ile

узаклаштірılır. İlk yılda çiçek salkımlarının hasadı karlı değildir, ancak bunların küçük bir kısmı, biçme, taşıma süreci ve kısmen yağın kalitesi ile tanışmak amacıyla bir damıtma tesisinde damıtılabilir.

Lavantanın yetiştirildiği çeşide ve bölgeye bağlı olarak, çiçeklenme Haziran ayının son on gününde başlar ve Temmuz sonuna kadar devam eder. Daha sıcak ve daha düşük rakımlı bölgelerde daha erken, daha yüksek yerlerde ise daha geç başlar. Uzun vadeli araştırmalar, uçucu yağ içeriğinin çiçeklenmenin farklı evrelerinde ve günün farklı saatlerinde değiştiğini ortaya koymuştur. Çiçeklenme dinamiği ve çiçekteki uçucu yağ birikimi üzerine yapılan çalışmalar, aşağıdaki pratik sonuçlara dayanak oluşturmaktadır:

- Lavanta çiçeklerinde uçucu yağ birikimindeki genel eğilim, büyüme ilerledikçe içeriğindeki artıştır. Hasat için en uygun zaman, çiçeklenme evresinde – %75 ila %100 çiçeklenmedir. Gecikmiş hasat, %100 çiçeklenmeden sonra, hatta ondan biraz sonra yapılsa bile, önemli kayıplara yol açmaz. Geniş alanlarda hasat, %50 çiçeklenmede başlamalı ve tam çiçeklenmeye kadar tamamlanmak üzere esas olarak %75-80 çiçeklenmede yapılmalı, ancak 20-25 günden fazla sürmemelidir.
- Linalil asetat, bitkilerin %50 çiçeklenmesinden çiçeklenmenin sonuna kadar önemli değişiklikler olmaksızın korunur.
- 24 saatlik süre boyunca uçucu yağ içeriğindeki genel eğilim, gündüz artması ve gece azalmasıdır.
- Hasat, güneşli ve sakin havalarda yapılmalıdır. Yağmur, uçucu yağ içeriğinde %20 ila %40 azalmaya yol açan keskin bir etkiye sahiptir.
- Hasat edilen ham madde hemen taşınmalı ve damıtılmalıdır. Hasat edilen çiçekler, kolayca ısınıp bozulabildikleri için çuvallarda bırakılmamalıdır.
- Depolama, hasat edilen çiçekler çalılar üzerinde küçük yığınlar halinde bırakıldığında, hasattan sonra 24 saate kadar önemli kayıp olmadan yapılabilir.
- Hasat, orakla elle, çim biçme makinesi ile yarı mekanize ve lavanta hasat makineleri ile mekanize olarak yapılabilir.